

PŘEDLOŽKA S, Z

Předložky **z**, **ze** se pojí s **2. pádem**. **Z koho, čeho?**

Předložky **s**, **se** se pojí se **7. pádem**. **S kým, čím?**

Pochází z (koho, čeho) z Prahy. Poradit se s (kým, čím) učitelem.

PŘEDPONA S, Z, VZ

Předpona s(e) se píše při vyjádření:

směru dohromady (k sobě) *sbírat, scházet, spočítat, stlačit*

směru dolů *spadat, sjet, seskočit, svléknout*

směru z povrchu pryč *smazat, setřít, smést*

i v ustálených případech *stěžovat si, skončit, strávit, sdělit, stýskat si.*

Předpona z(e) se píše při vyjádření:

dokončeného děje *zhasnout, zradit, ztuhnout, zesílit*

změny stavu *zdokonalit, zbělet, zesměšnit*

i v ustálených případech *zkoušet, zpytovat, zřídit, zpívat.*

Předpona vz se píše při vyjádření:

směru nahoru *vzpínat se, vztyčit se*

vymanění se z něčeho *vzpamatovat se.*

Pokud **příslivce** vznikne z předložky, píšeme předponu **s** nebo **z** podle toho, jak jsme psali původní **předložku** *stěží, zprava, zleva.*

Pozor na dvojice slov, které se liší významem!

shodil (židli na zem) - zchodil (všechny hory)

sjednat (mír) - zjednat (pořádek)

svolat (schůzi) - zvolat (vykřiknout)

spravit (věc) - zpravit (informovat)

skus (zubů) - zkus (oblečení)

stěžovat si (na někoho) - ztěžovat (dělat těžkým)

sběh (lidí) - zběh (voják, který utekl z války)

svedl (vinu na někoho) - zvedl (činku)

sbít (k sobě) - zbít (natlouci někomu)

sužovat (trápit) - zužovat (cesta)

smazat (tabuli) - zmazat (oblečení)

shlédnout (dolů) - zhlédnout (film)

svrhnout (krále z trůnu) - zvrhnout (hrnek)

PSANÍ MĚ, MNĚ VE SLOVECH

mě píšeme v kořenu slova

z-měn-a (kořenem je stále měn)

Pozor na **výjimku** - přídavné jméno **tamější**.

Tamější je utvořeno z příslovce tam a přípony -ější.

mně píšeme tam, kde v příbuzném slově slyšíme n

domněnka- domnívat se, příjemně - příjemný, zapomněl - zapomínat

Neslyšíme-li v příbuzném slově n, píšeme mě.

vědomě - vědomý, střídme - střídmy, známější - známý

PSANÍ BĚ, BJE, PĚ, VĚ, VJE VE SLOVECH

Ve slovech příbuzných ke slovům **jet, jímat, jmout, jednat, jevit**

píšeme po předponách ob- a v- -je.

Po p následuje v českých slovech vždy -ě.

pěst, zatápět, pětka, pěstovat, opětovat, pěkný, zápěstí

Pouze po předponách ob- a v- píšeme -je.

Po předponách ob- a v- píšeme -je,

když po předponě následuje **kořen slova**, který začíná na je.

Slovo po předponách ob- a v- existuje samostatně, nebo si pomůžeme jiným příbuzným slovem, které také začíná na je.

ob-jet, v-jezd (příbuzným slovem je sloveso jezdit)

ob-jevit, ob-jevitel (příbuzným slovem je sloveso jevit se)

ob-jetí (příbuzným slovem je sloveso jímat)

za-jetí (příbuzným slovem je sloveso jmout)

Můžeme si pomoci, když si předponu ob- a v- ve slově nahradíme jinou českou předponou.

ob-jet (vy-jet, pře-jet)

ob-jetí (do-jetí)

v-jezd (ú-jezd, zá-jezd)

Pokud ob- a v- nejsou v daném slově předponami, píšeme -ě.

SLOVNÍ DRUHY

Rozlišujeme slovní druhy

ohebné, které skloňujeme (podstatná jména, přídavná jména, zájmena, číslovky)
a ohebné, které časujeme (slovesa),
neohebné (příslovce, předložky, spojky, částice, citoslovce).

Podstatná jména jsou názvy osob, zvířat, věcí a názvy pro vlastnosti, děje a vztahy.
Můžeme si na ně ukázat *ten, ta, to*.

Přídavná jména vyjadřují vlastnosti osob, zvířat, věcí nebo jevů označených podstatným jménem.

Ptáme se na ně *jaký, který, čím*.

Přídavná jména rozlišujeme na **tvrdá, měkká, přivlastňovací**.

Zájmena zastupují podstatná a přídavná jména nebo na ně ukazují.

Zájmena rozlišujeme na

osobní, přivlastňovací, ukazovací, tázací, vztažná, neurčitá, záporná.

Číslovky mají význam číselný, označují počet, pořadí.

Číslovky rozlišujeme **základní, řadové, druhové, násobné**.

Slovesa vyjadřují děj, a to činnost nebo stav.

Příslovce vyjadřují různé bližší okolnosti dějů nebo vlastností, a to určení místa, času, způsobu, příčiny a jiných okolností.

Ptáme se na ně *jak, kde, kdy, proč*.

Předložky vyjadřují bližší okolnosti, pojí se se jmény.

Spojky spojují slova, věty.

Částice vyjadřují postoj mluvčího k obsahu věty. Mohou uvozovat větu, vytýkat či hodnotit některý větný člen.

Citoslovce vyjadřují city, nálady, označují zvuky.

PODSTATNÁ JMÉNA

Podstatná jména jsou názvy osob, zvířat, věcí, dějů, vlastností a vztahů.
U podstatných jmen určujeme **pád, číslo, rod a vzor**.

Pády podstatných jmen jsou

- 1. Kdo? Co?** *Petr šel nakoupit. Kdo šel nakoupit? Petr.
Sešit ležel na stole. Co leželo na stole? Sešit.*
- 2. Koho? Čeho?** *Ten sešit je Petra. Koho je ten sešit? Petra.
Petr přišel bez sešitu. Bez čeho přišel Petr? Bez sešitu.*
- 3. Komu? Čemu?** *Ten sešit patří Petrovi. Komu patří ten sešit? Petrovi.
K sešitu koupil i obal. K čemu si koupil obal? K sešitu.*
- 4. Koho? Co?** *Potkal jsem Petra. Koho jsem potkal? Petra.
Petr si koupil sešit. Co si koupil? Sešit.*
- 5. Oslovujeme, voláme.** *Petře, kde jsi? Oslovujeme, voláme. Petře!*
- 6. (o) Kom? (o) Čem?** *Přemýšlím o Petrovi. O kom přemýšlím? O Petrovi.
Mluvil o sešitu. O čem mluvil? O sešitě.*
- 7. Kým? Čím?** *Do kina půjdu s Petrem. S kým půjdu do kina? S Petrem.
Přišel se sešitem. S čím přišel? Se sešitem.*

Číslo může být **jednotné** (*chlapec*), či **množné** (*chlapci*).

Podstatná jména hromadná

mají pouze jednotné číslo, ale označují více věcí téhož druhu. (*dříví, lidstvo*)

Podstatná jména pomnožná

mají pouze množné číslo, i když označují pouze jednu věc. (*dveře, Čechy*)

Podstatná jména látková

mají pouze jednotné číslo, označují látku bez ohledu na množství. (*voda, mouka*)

Rody a vzory podstatných jmen jsou:

rod **mužský životný** - vzory **pán, muž, předseda, soudce**

rod **mužský neživotný** - vzory **hrad (les), stroj**

rod **ženský** - vzory **žena, růže, píseň, kost**

rod **střední** - vzory **město, moře, kuře, stavení**

VZORY RODU STŘEDNÍHO

to **město** (*bez města*) - y píšeme v 7. p. č. mn. (*s městy*)

to **moře** (*bez moře*) - píšeme i, í

to **kuře** (*bez kuřete*) - píšeme i

píšeme y v 7. p. č. mn. (*s kuřaty*)

to **stavení** (*bez stavení*) - píšeme i, í

VZORY RODU ŽENSKÉHO

ta **žena** (*bez ženy*) - píšeme y v 2. p. č. j. (*bez ženy*)

1. a 4. p. č. mn. (*ženy*)

píšeme i v 7. p. č. mn. (*s ženami*)

koncovka -ami

ta **růže** (*bez růže*) - píšeme i, í

ta **píseň** (*bez písně*) - píšeme i, í

ta **kost** (*bez kosti*) - píšeme i, í

VZORY RODU MUŽSKÉHO

ten **pán** (*bez pána*) - píšeme i v 3. p. č. j. (*pánovi*)

6. p. č. j. (*o pánovi*)

1. a 5. p. č. mn. (*páni*)

píšeme y v 4. p. č. mn. (*pány*)

7. p. č. mn. (*s pány*)

ten **hrad** (*bez hradu*) - píšeme y v 1., 4. a 5. p. č. mn. (*hrady*)

7. p. č. mn. (*s hrady*)

píšeme í při využití pomocného vzoru **les** (*v lesích*)

koncovka -ích

ten **muž** (*bez muže*) - píšeme i, í

ten **stroj** (*bez stroje*) - píšeme i, í

ten **předseda** (*bez předsedy*) - píšeme y v 2. p. č. j. (*bez předsedy*)

4. p. č. mn. (*předsedy*)

7. p. č. mn. (*s předsedy*)

píšeme i v 3. p. č. j. (*předsedovi*)

6. p. č. j. (*o předsedovi*)

koncovka -ovi

ten **soudce** (*bez soudce*) - píšeme i, í

SLOVESA

Slovesa označují, co osoby, zvířata a věci dělají nebo co se s nimi děje. Vyjadřují **děj** neboli **činnost** (*Zpívá.*), **stav** (*Spí.*) nebo **změnu stavu** (*Žloutne.*). U sloves určujeme **osobu**, **číslo**, **způsob**, **čas**, rod, vzor, vid a třídu.

Osoby sloves jsou

jednotného čísla

1. **já** *Uklízím.*

2. **ty** *Uklízíš.*

3. **on, ona, ono** *Uklízí.*

množného čísla

1. **my** *Uklízíme.*

2. **vy** *Uklízíte.*

3. **oni, ony, ona** *Uklízí.*

Číslo může být **jednotné**, či **množné**.

Způsob u sloves rozlišujeme

oznamovací *Nesu.*

rozkazovací *Nes!*

podmiňovací přítomný *Nesl bych.*

podmiňovací minulý *Byl bych nesl.*

Čas může být

minulý *Psal jsem.*

přítomný *Píšu.*

budoucí *Budu psát.*

Tvar určitý má sloveso, u kterého můžeme

vyjádřit osobu, číslo, způsob a čas. *Počítáme. Budu si hrát. Seděli.*

Tvar neurčitý (infinitiv) má sloveso, u kterého nemůžeme

vyjádřit osobu, číslo, způsob a čas *Křičet. Učit. Ležet. Přecházet. Jíst.*

Slovesné tvary mohou být **jednoduché** *Půjdu domů.*

složené *Začal jsem se učit fyziku.*

Zvratná slovesa jsou slovesa, ke kterým se pojí zvrtné zájmeno **si**, **se**.

Smát se. Učit se. Stěžovat si. Číst si.

STAVBA VĚTY

Dvojice slov ve větě, která patří k sobě, se nazývá **skladební dvojice**.

Slovům ve skladební dvojici říkáme **větné členy**.

Základní skladební dvojice větných členů je **podmět a přísudek**.

Přísudek je základní větný člen. Je to sloveso v určitém tvaru.

Samostatně tvoří větu. *Vaří. Skáčeme.*

Ptáme se na něj otázkou: **Co dělá?**

Podmět je vždy v 1. pádě. Je to podstatné jméno *Pes štěká.*

přídavné jméno *Modří zvítězili.*

zájmeno *Oni tancují.*

číslovka *Tři přišli včas.*

Ptáme se na něj otázkou: **Kdo nebo co to dělá?**

Přísudek vyjadřuje, co dělá podmět.

SHODA PŘÍSUDKU S PODMĚTEM

Koncovka v určitém slovese v minulém čase.

Uřídíme podmět věty.

Pomocí přísudku a 1. pádové otázky se zeptáme

kdo nebo co danou věc vykonával/o.

Děti si hrály. (Kdo si hrál?) děti

Sluníčko pálilo. (Kdo/co pálilo?) sluníčko

Lžice byly na stole. (Kdo/co byl na stole?) lžice

Oči se jí zalily slzami. (Kdo/co se jí zalil slzami?) oči

Podle rodu podmětu určíme koncovku.

Je-li podmět v ženském rodu čísla množného, píšeme v přísudku **y**.

Je-li je podmět ve středním rodu čísla množného, píšeme v přísudku **a**.

Je-li je podmět v množném čísle rodu mužského životného, píšeme v přísudku **i**.

Je-li je podmět v množném čísle rodu mužského neživotného, píšeme v přísudku **y**.

V přítomném čase 3. osoby čísla jednotného a množného píšeme

v koncovce slovesa vždy **-í**.

Sází. Lepí. Mluví.

PODMĚT RODU ŽENSKÉHO

Jestliže je podmět v ženském rodu čísla množného, píšeme v přísudku **y**.

Maminky vařily večeri. Dívky si spolu hrály.

Včely letěly k úlu. Růže krásně voněly.

PODMĚT RODU STŘEDNÍHO

Jestliže je podmět ve středním rodu čísla množného, píšeme v přísudku **a**.

Kořata se vyhřívala na dvorku. Letadla kroužila nad letištěm.

Pole byla oseta. Údolí se na jaře zazelenala.

POZOR!

Slova děti, oči a uši jsou sice rodu středního, ale v množném čísle jsou podstatná jména rodu ženského. Proto musíme v příčestí minulém psát **y**.

(pomůcka: Děti, oči, uši tvrdé y jim sluší.)

Děti stavěly sněhuláka. (ale) Děcka celý den zdobila perníčky.

Odstávaly mu uši. (ale) Ucha od hrnce upadla.

Oči se mu rozzářily. (ale) Na polévce se objevila dvě mastná oka.

PODMĚT RODU MUŽSKÉHO

Jestliže je podmět v množném čísle rodu mužského **životného**,
píšeme v přísudku **i**.

Psi štěkali. Chlapci dělali úkoly.

Na svahu stáli tři sněhuláci. Cestující nastoupili.

POZOR!

Ne vždy musí životná jména zastupovat živé osoby. *(nebožtíci, sněhuláci)*

Jestliže je podmět v množném čísle rodu mužského **neživotného**,
píšeme v přísudku **y**.

Talíře spadly na zem a rozbily se.

Motory zaburácely.

Vrtulníky přistály na střeše nemocnice.

Davy lidí zaplnily náměstí.

PODMĚT NEVYJÁDŘENÝ

Nevyjádřený podmět je ten, u kterého nemůžeme určit, jakého rodu a osoby je. V tomto případě se u sloves množného čísla v minulém čase píšeme *i*.

Jeli jsme se podívat na zámek Kačina. Co kdybychom zašli do kina? Nechovali se k sobě příliš hezky. Všichni chtěli vědět, co se tam stalo.

POZOR!

Ne v každé větě, ve které není vyjádřen podmět, můžeme napsat *i*.

Často totiž není ve větě podmět vyjádřen z toho důvodu, že věta navazuje na předešlou, která podmět obsahuje.

Dívky se sešly před kinem. Šly pak na procházku do parku a na zmrzlinu. Kůzlata hopsala na trávě. Chvílemi oškubávala větvičky nízkých stromů.

SHODA PŘÍSUDKU S NĚKOLIKANÁSOBNÝM PODMĚTEM

Přísudek s podmětem tvoří základní skladební dvojici.

Přísudek je na podmětu mluvnicky závislý, shoduje se s ním.

Podmět je ve větě uveden před přísudkem.

V pravidlech shody přísudku s několikanásobným podmětem platí tato přednost:

rod mužský životný (píšeme *i*)

‣ rod mužský neživotný nebo rod ženský (píšeme *y*)

‣ rod střední v jednotném čísle (píšeme *y*)

‣ rod střední v množném čísle (píšeme *a*)

mužský životný	mužský neživotný	ženský	střední jednotné č.	střední množné č.	přísudek
<i>Muži,</i>	<i>stroje,</i>	<i>ženy,</i>	<i>kotě a</i>	<i>kuřata</i>	<i>stáli.</i>
	<i>Stroje,</i>	<i>ženy,</i>	<i>kotě a</i>	<i>kuřata</i>	<i>stály.</i>
		<i>Ženy,</i>	<i>kotě a</i>	<i>kuřata</i>	<i>stály.</i>
			<i>Kotě a</i>	<i>kuřata</i>	<i>stály.</i>
				<i>Kuřata</i>	<i>stála.</i>